

Delikatnost problematike rekonstrukcije koprivničke Esterove ulice

ANTONIO GRGIĆ

Novi planovi gradske uprave Koprivnice za preuređenje Esterove ulice otvorili su nekoliko bitnih pitanja vezanih, ne samo uz tu ulicu, već uz čitav prostor tog najstarijeg dijela grada. Prvo pitanje vezano je uz sam karakter Esterove ulice. Naizgled, toponimijski gledano, ako se nešto zove ulica, to bi moralo i biti ulica. No, ako se nešto zove ulica, je li to nužno ulica u svojoj biti; je li to ulica ili samo stanje nastalo nizom privremenih rješenja koja su rezultirala kako krivim oblikovanjem i uređenjem, tako i brisanjem povijesnog karaktera prostora te na samom kraju i krivim imenovanjem. Upravo je takav slučaj s Esterovom ulicom.

Koprivnička Esterova ulica nije ulica, već trg formiran u 16. stoljeću koji je pretvoren, relativno nedavno – u prošlom stoljeću – u ulicu. No i danas se može iščitati njena morfologija ulice koja je zapravo trg. Na istočnoj strani te ulice-trga naknadnim je dodavanjem izrastao glavni gradski trg, ono što danas nazivamo Trg dr. Leandera Brozovića i koji se pogrešno smatra najstarijim gradskim središnjim trgom. Najstariji koprivnički gradski trg upravo je taj široki prostorni potez uz zapadnu insulu utvrđenja što se danas zove Ulica Đure Estera. Tek kasnijim dodavanjem nastalo je ono što se do sada pogrešno smatralo prvim glavnim gradskim trgom (spomenuti Trg dr. Leandera Brozovića).

Ono što danas nazivamo Ulica Đure Estera od srednjeg vijeka do početka 20. stoljeća nije bila samo glavna gradska ulica, ona je bila glavna ulica-trg. Dvojni karakter tog prostora nije nova teza; već ju je iznijela Marija Planić-Lončarić u knjizi *Koprivnica – grad i spomenici* koja ju definira na način „široka ulica, koja je ujedno i trg“¹ a poslije i Mirela Slukan-Altić u *Povije-*

snom atlasu gradova – Koprivnica koja također govori o „ulici-trgu“. Radi se o najvažnijem komunalnom prostoru srednjovjekovnog naselja Koprivnice.

To se vidi i na kartografskim prikazima grada. Na planu Koprivnice kao sjedišta kapeitanije Nicole Angielinija nastalom oko 1560. godine vidi se široki javni prostor koji obuhvaća ono što je danas Esterova ulica. Urbanu morfologiju te zapadne gradske ulice nemoguće je sasvim rekonstruirati, kao i izvorni izgled tog dijela tvrđave, ali svakako se radi o prostoru koji je širi nego današnji pojas Esterove ulice. Dimenzije te ulice navode Mirelu Slukan Altić da zaključi kako je „izrazito široka Esterova ulica imala i svojevrsnu funkciju trga“².

Nemogućnost potpunog morfološkog i funkcionalnog iščitavanja traje sve do vojnog plana tvrđave iz 1850. godine gdje se vidi današnja Esterova ulica koja se pretvara u trg skoro po čitavoj dužini južne strane Crkve sv. Nikole, s uglovnicom koja ga dijeli od glavnog gradskog trga (danas Trg dr. Leandera Brozovića) koji se opet nastavlja na sljedeći trg, ono što bi u budućnosti, po viziji Marijana Špoljara, trebalo biti Muzejski trg. Na katastarskom planu iz 1869. godine situacija je još detaljnije prikazana i morfološki čitljivija. U tom trenutku ono što danas zovemo Esterova ulica je u međuvremenu evoluiralo u jednu vrstu niza trgova povezanih jednom zajedničkom osi.

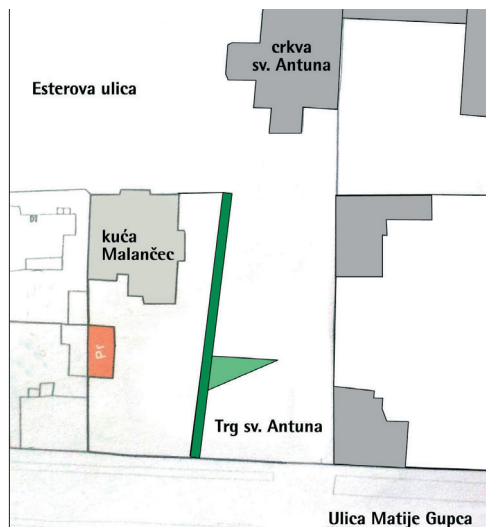
Esterovu bi ulicu trebalo rekonstruirati na način da se pretvori u protočnu ulicu-trg, ne-

stoljeća // Koprivnica – grad i spomenici (ur. Ivanka Rebersky), Zagreb: Odjel za povijest umjetnosti Centra za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu; Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 1986., 39.

² SLUKAN ALTIĆ, Mirela: *Povijesni atlas gradova: Koprivnica*. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar; Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 2005., 56.

¹ PLANIĆ-LONČARIĆ, Marija: *Izgradnja grada do sredine 19.*

Sl. 1. Idejno rješenje novog trga ispred Crkve sv. Antuna Padovanskog koji bi otvorio vizuru prema zvoniku kao urbanom reperu i vertikalnoj osi ovoga dijela grada. Otvara se vizura i prema bočnoj kapeli s lanternom koja, s masom zvonika, čini vrijedan arhitektonski ansambl. U idejnom rješenju je naznačena mogućnost buduće ekstenzije pješačke zone sve do Trga mladosti (izradio: A. Grgić).

što kao Exhibition road u Londonu, bez ivičnjaka, rubnika i tradicionalne stroge podjele prostora ulice na biciklistički, pješački i automobilski promet, ono što se u suvremenoj urbanističkoj teoriji naziva „shared space“. Cilj je koegzistencija ljudi, biciklista i automobila u istom prostoru, ravnim popločenjem u jednoj razini, kao što je i sadašnja situacija – kao što je situacija od nastanka te ulice-trga u srednjem vijeku. Projekt preuređenja Esterove ulice kakav se trenutno planira, uvođenjem rubnika i profila jedne gradske prometnice, svođenje je ovoga prostora na ontološku razinu kojoj on ne pripada i nikada nije pripadao, kako svojom poviješću, tako ni svojom funkcijom, smještajem i urbanističkom važnošću.

Dodatno, u skladu s povijesnom situacijom, ali i suvremenim potrebama potrebno je dodati novi dio, trg južno od Crkve sv. Nikole koji bi postao novi javni prostor grada kao što je to bio i u prošlosti. Radi se o budućem Trgu sv. Nikole koji bi imao religijsko-ritualnu i ceremonijalnu funkciju, ali bi i izvan te funkcije mogao polivaletno služiti kao mjesto zadržavanja pri ulazi i izlazu iz crkve te kao novi javni prostor.

Potrebno je izgraditi zgradu na mjestu (dvaput!) srušene škole koja će flankirati spoj tog novog trga s bivšim gradskim trgom (danas Trg dr. Leandera Brozovića) u paru s obnovljenim stambeno-obrtničkim objektom u Esterovoj ulici br. 15. Hoće li ta nova zgrada biti knjižnica ili će biti neke druge namjene nije presudno, presudno je da ta kuća donese život u taj dio grada, ali i da se svojim arhitektonskim oblikovanjem postavlja u aktivan odnos sa svojom okolinom kako se ne bi ponovila pogreška hermetične arhitekture sportske dvorane *Branimir*. Ta dvorana je vrsta arhitekture koja dodatno umrtvljuje ovaj dio grada – umjesto da ga obnavlja i čini živim, ona je inertni objekt koji svojim oblikovanjem fasade negira na kraju i samu sebe odabirom materijala – plašta koji reflektira svoju neposrednu okolicu.

No, osim tog trga trebalo bi izgraditi još jedan crkveni trg, onaj ispred Crkve sv. Antu-

na Padovanskog. Smanjivanjem dvorišta kuće Malančec, što ni na koji način neće narušiti kompaktnost dvorišta i novog projekta rekonstrukcije, stvorio bi se trapezasti trg koji bi sa zapada otvorio vizuru na crkvu i skladnu kapelu Isusa Salvatora i izuzetan detalj njene lanterne. Ta crkva zajedno s kapelom jedan je od najljepših i vjerojatno oblikovno-umjetnički najvrednijih dijelova arhitektonske baštine grada Koprivnice i potrebna im je ovakva urbana revalorizacija. Stvorila bi se nova vizualna i prometna os grada koja bi vizualno i komunikacijski povezivala Trg mladosti sa Crkvom sv. Antuna Padovanskog.

Time bi se stvorio i novi javni trg ispred Crkve sv. Antuna Padovanskog koji bi, kao i onaj ispred Crkve sv. Nikole, postao novi javni prostor grada. Radi se također o trgu koji bi imao religijsko-ritualnu i ceremonijalnu funkciju, ali i izvan te funkcije mogao bi polivaletno služiti kao mjesto zadržavanja pri ulazi i izlazu iz crkve, kao novi javni prostor i kao nova pješačka os, od Trga mladosti do Trga sv. Antuna i Muzejskog trga. Takva nova urbana os ima svoju duboku prostornu logiku, ali i povijesnu utemeljenost. Naime, na tom se potezu nalazila prva lokacija, tzv. Malih vrata, zapadnih koprivničkih gradskih vrata koja su sagrađena poslije južnih i sjevernih, a srušena krajem 19. stoljeća. Ta zaboravljena gradska vrata su jedan od razloga koncentracije centralnih funkcija u središnjem dijelu koprivničkog utvrđenja i stvaranja izdvojene cjeline onoga što danas nazivamo Trg dr. Leandera Brozovića koji je formiran baroknom intervencijom u izgrađenom srednjovjekovnom tkivu gradske jezgre. Neupisana prve lokacije Malih vrata u urbanističku memoriju i morfologiju grada Koprivnice trebalo bi ispraviti ovakvim novim-starim urba-

nim potezom, kroz uvođenje njihove suvremene derivacije u obliku prilaznog trga ispred crkve. Taj novi urbani pješački potez ima potencijal produženja sve do Trga mladosti.

Ovakvo grupiranje i prelijevanje trgova dio je urbanističke tradicije organskog širenja Koprivnice. Najpoznatiji primjer je prelijevanje Ulice Đure Estera kroz sada srušena gradska vrata na sjever i zapad do Zrinskog trga koji se nastavlja na sjever u Trg bana Josipa Jelačića, a na zapad na Florijanski trg. Općenito, radi se o pravilu u urbanizmu; Camillo Sitte u svom djelu *Rođenje modernog gradskog planiranja* govori kako je grupa trgova uistinu tako čest fenomen da ga se može smatrati pravilom.³ Ljepota tog nepisanog pravila je lijepo čitljiva i u koprivničkom slučaju, prelijevanju: Trg dr. Leandera Brozovića – Esterova – Zrinski trg – Trg bana Josipa Jelačića (u smjeru sjevera) ili Zrinski trg – Florijanski trg (u smjeru zapada) ili u kružnom ulančavanju postojećih javnih prostora u nove trgove gdje je Esterova uvijek početak i kraj te kružnice:

- 1) Trg dr. Leandera Brozovića – Esterova ulica – Zrinski trg – Trg bana Josipa Jelačića – Trg mladosti – Trg dr. Leandera Brozovića; u slučaju kada su Mala vrata bila preseljena uz os današnje Školske ulice ili
- 2) Trg dr. Leandera Brozovića – Esterova ulica – Zrinski trg – Trg bana Josipa Jelačića – Trg mladosti – prostor ispred Crkve sv. Antuna – Esterova ulica; u svakom slučaju treba se poštivati prvotna pozicija Malih vrata.

Bitno je napomenuti kako je prostor oko Malih vrata van obuhvata suvremenog Prijedloga zaštite, restauriranja i rehabilitacije očuvanog dijela koprivničkih bedema Zlatka Uzelca koji je do sada najvažniji prijedlog te vrste.⁴ Mada izrazito bitan i prostorno atraktivan, zbog svoje nevidljivosti u suvremenoj morfologiji grada taj prostor, ispred Crkve sv. Antuna jednostavno postaje izbrisan, zaboravljen i ostavljen postrance, čak i od kompetentnih suvremenih planera.

Osim one urbanističke i ambijentalne, bitno je napomenuti izrazitu memorijalnu i hi-

storiografsku važnost tog prostora. On je jedino što je preostalo od kompleksa Dvorskog bastiona koji je srušen i prekriven stambenom izgradnjom, a koji je svojom topografijom i toponimijom označavao lokaciju jednog od najznačajnijih događaja u starijoj koprivničkoj povijesti. Tu je, naime, održan *Sabor Slavonskog plemstva* 1527. godine na kojem je donesena odluka o izboru kralja Ivana Zapolje na ugarsko-hrvatsko prijestolje. To je zasigurno jedan od najvažnijih događaja u koprivničkoj povijesti, događaj koji ni na koji način nije obilježen u suvremenom urbanom tkivu grada. Stvaranjem prostora ispred crkve otvorila bi se mogućnost uspostavljanja kontinuiteta memorije i historije.

Realizacijom ovog prijedloga, Koprivnica bi postala bogatija za navedene novouspostavljene urbane prostore, omogućilo bi se oživljavanje sada zapuštenih i neuređenih prostora i priprema za povratak života u najstariji dio grada. To bi trebao biti samo početak jer cilj rekonstrukcije Ulice Đure Estera ne bi trebalo biti novo prometno, novo urbanističko ili novo estetsko rješenje, već početak zaustavljanja starenja i iseljavanja stanovnika iz stare gradske jezgre. No, za ostvarivanje tog cilja potrebne su cjelovitije i dugotrajnije mjere i širi pristup od parcijalnog prometnog ili arhitektonsko-urbanističkog rješenja. Potrebno stvaranje suvremene urbano-sociološke podloge koja bi bila okvir za izradu daljnjih planova koji bi uključivali sve društveno-ekonomske poluge u rukama gradske administracije sa ciljem oživljavanja ovog dijela grada.

Literatura

- PLANIĆ-LONČARIĆ, Marija: *Izgradnja grada do sredine 19. stoljeća* // Koprivnica – grad i spomenici (ur. Ivanka Rebersky), Zagreb: Odjel za povijest umjetnosti Centra za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu; Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 1986., 33–58.
- SITTE, Camillo: *The Birth of Modern City Planning*. New York: Dover Publications, 2006.
- SLUKANALTIĆ, Mirela: *Povijesni atlas gradova: Koprivnica*. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar; Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 2005.
- UZELAC, Zlatko: *Tvrđava Koprivnica* // Podravski zbornik 37/2011 (ur. Dražen Ernečić), Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 2011., 33–58.

3 SITTE, Camillo: *The Birth of Modern City Planning*. New York: Dover Publications, 2006., 192.

4 UZELAC, Zlatko: *Tvrđava Koprivnica* // Podravski zbornik 37/2011 (ur. Dražen Ernečić), Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 2011., 33–58.